

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка
Гуманітарний факультет

ISSN 2311-262X

CiteFactor
Academic Scientific Journals

КРЕМЕНЕЦЬКІ КОМПАРАТИВНІ СТУДІЇ

ВИПУСК VII

Том 1

2017

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ТА
ПОРІВНЯЛЬНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА**

Балаева С.В. ЖАНР ФИЛОСОФСКОГО ФРАГМЕНТА В ТВОРЧЕСТВЕ Ф. ШЛЕГЕЛЯ И ДЖ. ЛЕОПАРДИ	8
Башкирова О.М. УКРАЇНСЬКИЙ РОМАН НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ: ЛІТЕРАТУРНА ТРАДИЦІЯ ТА СТРУКТУРНІ МОДИФІКАЦІЇ (СПРОБА ТЕОРЕТИЧНОГО УЗАГАЛЬНЕННЯ).....	15
Вишасняк Г.О. ПАМ'ЯТЬ І МІФ У СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	28
Волошук Л.В. ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ У НОВЕЛАХ М.М. КОЦЮБІНСЬКОГО 1912 р.	36
Гальчук О.В. «ДОРОЖНЯ КАРТА» ЛІРИЧНОГО ГЕРОЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ВИСОКОГО МОДЕРНІЗМУ: ТИПОЛОГІЯ «МАРШРУТІВ»	46
Дзись Т.В. ЛІТЕРАТУРНА ВЗАЄМОДІЯ ТА РОЗШИРЕННЯ ЇЇ ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНОЇ БАЗИ (НА МАТЕРІАЛАХ ТВОРІВ АВСТРІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ)	55
Динь О.В. ЦИТАТА ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ Р. ЧІЛАЧАВИ)	63
Дуркалевич В.В. ПАМ'ЯТЬ. МІСЦЕ. ТОЖСАМІСТЬ. МЕМОРАТИВНІ ПРАКТИКИ ГЕНРИКА ГРИНБЕРГА ТА АНДЖЕЯ ХЦЮКА	71
Жиленко І.Р. ІВАН САВІН ТА ЮРІЙ ЛИПА: «БІЛЬШОВИЦЬКИЙ РАЙ» У МАЛІЙ ПРОЗІ МІЖВОСННОЇ ДОБИ	79

Звягіна Г.О. КОРДОНИ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА	90
Кизилова В.В. ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЗКОВИЙ ЦИКЛ ЯК ХУДОЖНІЙ ФЕНОМЕН (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ЗІРКИ МЕНЗАТЮК)	98
Кирильчук О.М. ТЕМА ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ: ІМАЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	107
Коваль-Гнатів Дз.Ю ЛЕСЯ УКРАЇНКА І САПФО	119
Комінярська І.М. ЛІТЕРАТУРНА ПРАКТИКА ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПОШУКИ ПИСЬМЕННИКІВ У ЕКЗИЛІ	125
Комінярський І.Б. ВПЛИВ ДЖОРДЖА РИГИ НА СТАНОВЛЕННЯ КАНАДСЬКОГО ДРАМАТИЧНОГО КАНОНА	131
Конєва Т.М., Тимінська І.М. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ В «ЯРМАРКОВІЙ» ПРОЗІ М. ГОГОЛЯ Й М. ГОРЬКОГО: ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	139
Конончук Т.І. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В РОМАНАХ «КАРА БЕЗ ВИНИ» А. ГУДИМИ ТА «У ЛАБЕТАХ СМЕРТІ» М. ПОТУПЕЙКА КА	150
Кушнірова Т.В. НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ У ТВОРЧОСТІ ІЕНА МАК'ЮЕНА: ІМАГОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	161
Лілік О.О. ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЧАСУ В РОМАНАХ О. ЗАБУЖКО «МУЗЕЙ ПОКИНУТИХ СЕКРЕТІВ» І ДЖ. БАРНСА «ПЕРЕДЧУТТЯ КІНЦЯ» (МАТЕРІАЛИ ДО ВИВЧЕННЯ У ВНЗ)	170

Микитин І.Я. КОНЦЕПЦІЯ «ЛЮДИНИ ПОГРАНИЧЧЯ» В ХУДОЖНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КАСТАНА АБГАРОВИЧА ТА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА: ОБРАЗ ГУЦУЛКИ	180
Назаренко Н.І. ТРАНСФОРМОВАНИЙ ОБРАЗ ПІКАРО В РОМАНІ М. СПАРК «БАЛАДА ПРО ПЕКХЕМ РАЙ»	189
Остапів Г.Г. ОРІЄНТАЛЬНИЙ ДИСКУРС У ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА	196
Павленко Ю.Ю. МОТИВ ГРИ В ПИСЬМІ ПРО СЕБЕ ФІКЦІЙНОГО СУБ'ЄКТА ФРАНЦУЗЬКОГО РОМАНУ АБО ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНЕ МЕРЕЖИВО «ЕЛІКСИРУ КОХАННЯ» Е.-Е. ШМІТТА	212
Паладян К.І. ЯМБІЧНІ РИТМИ В ПОЕЗІЇ УКРАЇНСЬКИХ І РУМУНСЬКИХ СТАРШИХ СИМВОЛІСТІВ	222
Пасічник О.В. ЖАНРОВІ ПАРАДИГМИ «ТЕМНОТИ» УЛАСА САМЧУКА ТА «АРХИПЕЛАГА ГУЛАГ» ОЛЕКСАНДРА СОЛЖЕНІЦИНА: АВТОРСЬКІ НАМРИ, ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ ВІДНОШЕННЯ, СУЧАСНІ ДИСКУСІЇ	232
Підпригора С.В. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОЗА ЯК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	240
Полякова Ю.Ю. РЕАЛІЗАЦІЯ «ПРИНЦИПА КАРТОТЕКИ» В ПЬЕСАХ АРТУРА МИЛЛЕРА И ТАДЕУША РУЖЕВИЧА	247
Савенко О.П. ВІДКРИТІСТЬ КАНОНІЧНИХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	258

Селігей В.В. ДИСКУРС КИТАЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОЇ ТРАНСКУЛЬТУРА-ЦІЇ У ТВОРЧОСТІ Ю ЛХУА: ПРОБЛЕМИ КРИТИКО-АНАЛІТИЧНОЇ РЕЦЕПЦІЇ	265
Скорина Л.В. СЕМАНТИКА Й ФУНКЦІЇ ГОГОЛІВСЬКИХ ЦИТАТ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕПІГРАФІСТИЦІ 1920-Х РОКІВ	276
Смольницька О.О. КАТЕГОРІЯ САКРАЛЬНОГО/ПРОФАННОГО У ВИБРАНІЙ ПРИЦІ ВІРИ ВОВК НА ТЕМУ АНТИЧНОСТІ ТА ВІДРОДЖЕННЯ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ	285
Степенко А.С. ІНТЕРСЕМІОТИЧНІ СТРАТЕГІЇ АНАЛІЗУ СЛОВЕСНО-МУЗИЧНОГО ДИСКУРСУ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ	294
Хмель В.А., Матчук А.Л. АРХЕТИПНО-ПІДТЕКСТОВА ПРОГНОСТИЧНІСТЬ ПОВІСТІ ПЕТРА КРАЛЮКА «ЗОНА» З ЕКЗИСТЕНЦІАЛІСТСЬКОГО ПОГЛЯДУ	305
Чик Д.Ч., Чик О.І. М. ГОГОЛЬ У ПОШУКАХ УТОПІЇ	313
Шумейко З.Є. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ РОМАНТИЗМУ В ЕТНОГРАФІЧНИХ ОПОВІДАННЯХ МАТВІЯ НОМИСА І МАРКА ВОВЧКА	327
Яковенко І.В. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЧОВОГО СВІТУ В ПОЕТИЧНИХ ЗБІРКАХ ГАРРІЕТТ МЮЛЛЕН “TRIMMINGS” ТА “S*PERM**K*T”	334
Янусь Н.В. РОБЕРТ БЕРНС В ПОЕТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ ІВАНА ФРАНКА ТА МИХАЙЛА МИХАЙЛОВА	345

Яцків Н.Я. ПИСЬМЕННИКИ ЧИ ХУДОЖНИКИ СУЧАСНОГО ЖИТТЯ: ЖИВОПИС У РОМАНІСТИЦІ БРАТІВ ҐОНКУРІВ	352
Aboubakr R. THE SUBALTERN FACES EXTINCTION: CHENJERAI HOVE'S "RED HILLS OF HOME" AND 'ABDULRAHMAN AL-'ABNUDI'S "YAMNA"	362
Bondos K. KOMPARATYSTYKA W ŚWIETLE TEKSTU WACLAWA BOROWEGO „O WPLYWACH I ZALEŻNOŚCIACH W LITERATUR- ZE”	386
Memić A. THE RELIGIOUS FUNCTIONAL STYLE: COMPARATIVE TEXT- STYLISTIC ANALYSIS OF CROATIAN CATHOLIC SERMON (HO- MILY) AND BOSNIAN ISLAMIC SERMONS (KHUTBA AND VAZ)	394
Mykytiuk I.M., Musurivs'ka O.V. STYLISTIC PECULIARITIES OF PORTRAIT DESCRIPTIONS IN A LITERARY TEXT	409

РЕЦЕНЗІЇ

Глотов А.Л. УКРАИНСКО-РУССКО-ПОЛЬСКО-АМЕРИКАНСКАЯ КОМПА- РАТИВИСТИКА. Заметки по поводу монографии М. М. Калиниченко «Американський Ренесанс в контексті популярної культури Сполучених Штатів першої половини XIX сторіччя». – Рівне: О. Зень, 2017. – 208 с.	419
---	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	423
------------------------------------	------------

Т.В. Дзись

ЛІТЕРАТУРНА ВЗАЄМОДІЯ ТА РОЗШИРЕННЯ ЇЇ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОЇ БАЗИ (НА МАТЕРІАЛАХ ТВОРІВ АВСТРІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ)

Розглядаючи літературні взаємозв'язки письменників, що жили і творили в просторі колишньої Австро-Угорщини, у цій праці робиться спроба розширити теоретико-методологічну базу дослідження, яка могла задовільно пояснити віддалений контекст спадщини прозаїків різних національних культур.

Міркуючи про «світову літературу», німецький класик Й. В. Гете передбачав її неминучі успіхи. З цього приводу він ще у 1829 році писав: *“Широкий світ, як би далеко він не простягався, є завжди лише продовженням батьківщини і, коли добре подумати, не дасть нам нічого більше, крім того, чим уже обдарував нас рідний край. Те, що подобається масам, розповсюдиться понад усяку міру й, як це бачимо вже тепер, буде користуватися попитом в усіх зонах і місцевостях; натомість поважні й справді значущі речі навряд чи можуть розраховувати на такий успіх; і все ж ті, хто присвятив себе величному й плодотворному у вищому розумінні, скоріше й ближче спізнають один одного”* [1, с. 93].

Ця концепція розгорнулася пізніше в літературознавчій компаративістиці в типологічні дослідження аналогій у споріднених мистецьких явищах.

Класифікуючи приклади “типологічних сходжень” і розглядаючи проблеми їх порівняльного аналізу, Д. Дюришин ще у 70-х роках ХХ ст. говорив про *“міжлітературні синтези”*, а згодом розгортав теорію міжлітературного процесу, обґрунтовуючи категорію *“міжлітературних централізмів”* [2, с. 86-90]. Окремою регіональною формацією міжлітературного централізму середньої Європи словачський вчений вважав взаємозалежність російської, української та білоруської літератур [2, с. 107].

Низка критеріїв географічного, історичного, соціокультурного та естетичного характеру дає можливість співвідносити індивідуальні своєрідні явища національних культур за типологічно співмірними (або й адекватними) параметрами, дозволяє певним чином упорядковувати безпосередню літературну рецепцію текстів свого регіону. Центром тяжіння стає *домінанта*, яка утримує рівновагу структур художнього світу кіль-

кох творів саме на *перетині* зближуваних культур і їх творців. Таке зближення може бути історично необхідним, геополітично випадковим, але завжди внутрішньо закономірним. Отже, тут йдеться про конструювання парадигматики на певному етапі компаративістичних студій.

З цього погляду проза Йозефа Рота і українських авторів 20-х років ХХ століття зближується і виявляє типологічні відповідності не тільки в сприйманні літературно компетентного суб'єкта-реципієнта, а й наявною системою референтних і внутрішньотекстових відношень формує та знаходить адекватного собі адресата.

Серед літературознавців України старшого покоління провідна роль у цій справі належить акад. Д. Затонському. Він – автор оглядових статей, передмов до перекладених творів Й. Рота російською та українською мовами. У річниці дослідження дискурсу австрійської літератури в сучасній германістиці опубліковані ряд праць А. Горбач, Л. Цибенко, Т. Гаврилів, Г. Петросаяк.

У випадках міжлітературної рецепції не має значення те, звідки йде стимул взаємодії – чи від сприйняття оригінального тексту, чи від чужих оцінок, зафіксованих у літературно-критичних публікаціях, – істотним виступає саме взаємодія літературних вражень у свідомості та досвіді реципієнта іншонаціональної культури. Стосовно Й. Рота це відповідає природі іншого мислення, світовідчуття, особливостям дару літератора, котрий органічно поєднав діяльність публіциста, журналіста-репортера і майстра розповідних жанрів. Пильний спостерігач і аналітик, Й. Рот уже у своїх ранніх есе й репортажах залишив автохарактеристики власного творчого методу.

Маючи тепер на увазі творчість Й. Рота як цілісний корпус друкованих творів 20-х – 30-х років ХХ століття, підкреслюємо його традиційним тропом (одним з різновидів риторичних фігур) метонімією – Joseph Roth. Кожен з письменників чи інтерпретатор певних історичних реалій або творів Рота мав свій досвід, набутий в культурі, і тому торкався характеристики Галичини, місцевостей і людей, що інспірували нотатки про “летючі враження”, “якісь дивовижні”, націлені на Йозефа Рота. Досвід згаданих людей то збігався, то відштовхувався, то перехрещувався і далеко не завжди складає суцільну історію.

Феномен української міжлітературної рецепції на ґрунті безпосередніх чи опосередкованих контактів людей, дотичних до творчості Й. Рота, увиразнюється як насильницькими розривами у літературному житті в просторі Австро-Угорської імперії, так і запізнілими взаєминами національних літератур у континуумі європейської культури. Ті взаємини рано чи пізно ставали для читачів відомими фактами, що уявляли високі оцінки ротівських мотивів, характерних для його художнього світу.

Історико-літературні факти невідривні від власне історичних реалій.

лій, до складу яких входили і демографічний, і геотопографічний аспекти. Перший конкретизується і специфікується як персональний зріз фавульно-сюжетного рівня прозового твору, а другий – як пейзажно-образний вимір тексту. Щодо цих аспектів міжлітературної рецепції, не можна залишити осторонь розгляд й аналіз спогадів, які належать не просто учасникам бойових дій, а ще й літераторам – носіям образного бачення людини, взаємин людей на війні, в її буднях, звичаях і злигоднях. Загострене образне відтворення воєнно-військових реалій притаманне насамперед Й. Роту, а водночас і іншим сучасникам Й. Рота, які брали безпосередню участь у війні. Враження, роздуми й оцінки українських публіцистів і письменників слугують тим тлом, на якому набувають певного ступеня достовірності описи Й. Рота, М. Ірчана, Р. Купчинського, Б. Лепкого.

Розгляд творчості Й. Рота ускладнюється творчістю тих українських письменників, які ступали слідами Рота, проживали в тих же містах, що й Рот, були його сучасниками і займалися тими ж видами діяльності, що і він: Богдан Лепкий з 1914 по 1925 рік жив і творив у Відні, Берліні; Осип Турянський з 1917 року викладав у тому ж університеті, де вчився Й. Рот; були журналістами, як і австрійсько-єврейський діяч, Мирослав Ірчан (Баб'юк) і Роман Купчинський. Вони не тільки вчилися в гімназіях Австрії (Коломия, Бережани, Рогатин), а й з перших днів війни служили в австро-угорських службових формаціях, хоча й у статусі січових стрільців.

Не маючи достеменної інформації про контактні зв'язки поіменованих літераторів, допускаємо, що саме в культурі того періоду через пам'ять читачів як носіїв словесної культури рано чи пізно протягом ХХ століття буде усвідомлюватися підстава для типологічних зв'язків, виокремлених з потоку культури текстів, що належать кожному з цих письменників. Механізмом, який уможливило розгляд, аналіз типологічних зв'язків, є концепт міжлітературної рецепції, яка фактично здійснюється філологічно компетентними читачами, сформованими українською літературою впродовж цілого ХХ століття.

Різноманітна специфіка культурного життя історичного періоду, який став предметом нашої уваги, охоплюється концептом “міжлітературна рецепція” з власною семантикою, етимологією та етнолінгвістикою (терміносистемами). У цьому зв'язку повчальним є ідеал сучасної компаративістики, що впливає з роздумів швейцарсько-американського вченого Ф. Жоста. На його погляд, ця галузь науки про літературу “*виявилася найрозумнішою реакцією на крайню спеціалізацію <...>. Компаративістика покликана відродити у сфері літератури дух минулого й заново перетворити Різноманітність на Універсальність*” [3, с. 30-44].

Український контекст з межі кінця ІХХ- початку ХХ ст. не просто змінювався, а й уявлював у континуумі історико-літературного процесу

XX століття не однаковий феномен контекстуалізму під впливом різних його чинників: *тяглість історико-літературного процесу* увиразнювала-ся опціями, які пропонувала не тільки зарубіжна література з погляду українця, а також *теорія літератури, компаративістика і методика викладання* (вивчення) літератури як *словесності*. До того ж *вузький і ширший контекст* модифікувався й трансформувалася залежно від рецептивного досвіду окремих дослідників літератури чи поколінь літературознавців, навіть інтерпретативних спільнот. Взявши до уваги колізії повернення в українську літературу Б. Лепкого, М. Ірчана, О. Турянського, Р. Купчинського та україномовні версії романів Й. Рота, конструюватимемо динамічно мінливий (чинний для себе) віддалений контекст, який по-своєму дасть проекцію смислу доробку австрійського класика.

Міжлітературна рецепція роману О. Турянського і його міжлітературна типологія, в процесах яких миготять асоціації з творів І. Франка, одночасно чи згодом – з “Карпатської ночі” М. Ірчана, з повісті “Зірка” Б. Лепкого, “Заметілі” Р. Купчинського, – ці інтелектуально духовні операції вивершуються і виповнюють романами і типами Й. Рота. В його прозі “Втеча без кінця”, “Готель Савой”, “Марш Радецького”, “Фальшива вага. Історія одного айхмістра”, “Тріумф краси”, “Погруддя цісаря”, “Йов” упізнаються знайомі вже типи: Карл Йозеф Тротта, його денщик Онуфрій, Ансельм Айбеншютц, Габріель Дан, Франц Ксавер Морштин, Вошивко Печеник, доктор Сковронек, пані Гвенделін, адвокат Лакотош, учитель Мендель Зінгер з дружиною Деборою, сини Менухім, Шемара і дочка Мір’ям, а також писар-спекулянт Каптурак. Це також багатий галицький типаж, своєрідний типологічний реєстр, який пам’ятаємо ще з практики І. Франка. Через “наскрізні типи” героїв Івана Франка, через їх модифікації, трансформації в романному мисленні, потужно підсвіченому Йозефом Ротом, ми дійшли до наших сучасників-письменників, літературознавців і перекладачів.

У духовному житті учасників війни зростала роль випадку, несподіваних зустрічей, раптових збігів, підсвідомих відкриттів. Недаремно перехідний період на порубіжжі XIX–XX століть мислителі назвали пізніше антипозитивістським переломом, добою інтуїтивізму, індивідуалізму, а представники естетики і деякі митці – новітнім напрямком (залежно від світоглядних орієнтацій) модернізму чи декадансу.

Й. Рот (1894-1939), Р. Купчинський (1894-1976), А. Баб’юк (М. Ірчан) (1897-1937) за фізичним народженням майже ровесники, а за духовно-візійним досвідом – справжні сучасники, покликані до літератури долею, талантом, що активізувалися як збігом обставин, так і типологічно сумірними концептами. Їм не треба було шукати, запозичувати сюжетів, переносити з об’єктивної дійсності до своєї творчості героїв за принципами мімезису-правдоподібності-історичної правди, бо на їхню

життя випало стільки неймовірних подій, пригод, що залишалося не тільки відбирати, групувати, комбінувати, домислювати, а, довіряючи своєму досвіду, уяві, провидінню, – віддаватися їм і встигати скрізь побувати, записати і публікувати свої тексти. І в такій інтенсивній ситуації з необхідністю оприсутнювалися фактори, які в різний спосіб відігравали творчі функції: зводили віддалених людей, “підказували” – навіювали рішення, зближували, уподібнювали результати діяльності чи раптові прозріння.

Велика кількість прикладів з текстів Й. Рота й українських письменників, обраних для аналізу, не тільки ілюструє певні типологічні відповідності в персонажній, фабульно-сюжетній і поведінкових структурах, у багатьох оцінно-образних парадигмах, а й водночас аргументують концептуально-ідеологічне розходження митців-сучасників, які художньо втілили свої візії образу світу з погляду “втраченого покоління” 20-х років ХХ століття. Однотипна екзистенційна ситуація, заломлюючись у різних соціокультурних середовищах, дає своєрідні мистецькі явища – співвідносні і разом з тим самодостатні в контексті міжлітературної рецесії.

Тепер, у новітній науці, грань діяльної людини як свідомої істоти позначається концептом *тілесності*, а науковці виокремлюють *антропологічний* аспект диференціації колись єдиної науки. У свою чергу класична антропология розчленовується на низку гуманітарних наук, кожна з яких вибудовує свою стратегію буття людини, її поведінки в соціумі; тобто зумовлює рефлексію про побутування, осмислення людини.

Цікаву теоретико-методологічну орієнтацію в розгортанні дискурсу про антропологічні виміри кохання на війні можемо почерпнути з книги Дені Ружмона “Любов і західна культура” [9]. Швейцарський філософ-есеїст, аналізуючи міф про Трістана та Ізольду крізь призму пристрасті, кохання в різних культурах та її виявах (у містиці, в літературі), простежив не тільки мотиви феноменів любові й смерті, а й продемонстрував з висоти ХХ століття зразки переходу від філософського дискурсу до есеїстики і художньої літератури. Його концепт “*паралельних форм*” [9, с. 232] може бути застосований як проекція на трансформацію любовних перепетій на різних етапах війни чи в різних типах воєн [9, с. 240-256]. Нам імпонують міркування Ружмона про “*пристрасть, перенесену до політики*”. Автор влучно твердить: “*Кохання у період між двома світовими війнами, було дивовижною сумішшю розпачливого інтелектуалізму (література неспокою та міщанської анархії) та матеріалістичного цинізму (Neue Sachlichkeit у німців). Романтична пристрасть не мала з чого будувати міту; не знаходила очікуваного опору в бурхливій атмосфері часу та прихованих схильностях. Атмосфера головних романів цього періоду складалася з хворобливого страху перед “найвими” захоплен-*

нями та “оманами серця” у поєднанні з гарячковатим прагненням пригоди. Це не двозначно означає, що індивідуальні сексуальні стосунки перестали бути ідеальним місцем для реалізації пристрасті” [9, с. 253]. Тоталітарні держави, які склалися в 30-х роках того періоду (фашизм, більшовизм), призводили до воєн, які масово сіяли смерть людей у найжахливіших формах: концтабори з газовими душогубками-крематоріями.

Міркування одного з найяскравіших інтелектуалів Європи ретроспективно накладаються на романи передусім Й. Рота і багатьох прозаїків, які виражали жахи першої світової війни (передусім О. Турянського, М. Ірчана, Р. Купчинського). На нашу думку, з науково-есеїстичним дискурсом Ружмона корелюють не тільки тексти згаданих письменників – учасників бойових дій під час війни 1914–1918 років, а й ряд творів Б. Лепкого, в яких він моделював екзистенційні етапи персонажів-протагоністів, що не уникали випробувань і любов’ю, і відчаєм, і смертю.

Таким чином, зіставляючи тексти М. Ірчана, Р. Купчинського, Б. Лепкого різних періодів його творчості крізь призму змодельованої парадигми війни і втечі від неї, її злигоднів, через динаміку таких екзистенціалів людського буття, як любов / взаємне втішання; страждання / хвороба; смерть / покута, ми доходимо таких висновків:

1. Міжлітературна рецепція є дійовим чинником інтерпретації текстів, які презентують творчі задуми різних авторів у відповідному контексті культури певної епохи;
2. Творча спадщина цих письменників має таку структуру, яка потребує від читачів розуміння належних засобів і стратегій їхньої діяльності;
3. Рецептивно-інтерпретативну співтворчість читачів з письменниками проєктують і скеровують в належне русло хронотопні виміри на засадах літературної антропології.

І. Франко у контексті європейської культури відчув і сприйняв досвід майстрів слова багатьох народів, у тім числі і своїх українських попередників і сучасників, відобразивши життя усіх прошарків населення, усі сфери людської життєдіяльності (селян, міщан, робітників, священнослужителів, груп інтелігенції). Влучно назвавши свої повісті за моделями тропізму (метафори, метонімії, синекдохи, символіка) чи антропонімів, ойконімів, онімів – назівництва в широкому значенні слова, він у просторі українських традицій започаткував парадигматику, яка полегшує спілкування словесників (митців, критиків, учених науковців) у сфері гуманітаристики як людинознавства. Отже, в його свідомості функціонувала опозиційна уява / ідея / поняття в розумінні Жака Ле Гоффа [5].

Такі індивідуальні знахідки І. Франка, як “Петрії і Довбушуки”, “Борислав сміється”, “Захар Беркут”, “Для домашнього огнища”, “Лель і

Полель”, “Не спитавши броду”, “Основи суспільності”, “Перехресні стежки”, “Великий шум” і т. под. можуть служити **моделями**, проєкціями, укрупнюючи семантику споріднених прозових творів якогось регіону під певним кутом зору. Конфігурацію і режим конструювання уявної дійсності обирає дослідник не довільно, а їх задають, пропонують, диктують, зумовлюють **виміри антропологічні, типологічні і генеалогічні**. Етимологія ж, співвідносні чи взаємозамінні терміносистеми допомагають дослідникові реалізувати таке зіставлення, тобто компаративний зріз.

Систематика і парадигматика фікціоналізованого світу словесності тут здійснена за моделями міжлітературної рецепції і типології постатей, що функціонують у прозовій спадщині І. Франка, Б. Лепкого, Й. Рота, А. Баб'юка, О. Турянського, Р. Купчинського. Креативну функцію виконували концепти І. Франка, які сконструйовані за семантикою текстів “Основи суспільності”, “Для домашнього вогнища”, “Великий шум”. Ці тексти дозволили узагальнювати мистецькі явища як парадигми “стовпів суспільства”, “домашнього вогнища”, “угодовців і креаторів”.

Сходження від явищ художнього світу літературних творів конкретних письменників-прозаїків до парадигматики текстів за вимірами різножанрових структур здійснювалося за допомогою мисленевих концептів “простір і час”, “тіло, тілесність”, “образно-уявне”, “літературна антропологія”, “фікціоналізація дійсності”, в яких важливу роль відігравали логічні операції абстрагування, узагальнення, уявлення, конструювання. Названі вище логіко-пізнавальні, рецептивно-комунікативні процедури і типологічні методи виявлялися ефективними у ситуації взаємодії літературно-мистецьких напрямів (реалізм, неоромантизм, імпресіонізм, експресіонізм, модернізм) з домінантами одного з них в різні історичні періоди, в національних культурах різного часу, з проєкції різного хронотопу.

Список використаної літератури

1. Гете, Й.В. *Поетія і правда: Збірник*. Київ: Мистецтво, 1982.
2. Дюришин, Д. *Теорія сравнительного изучения литературы*. Москва: Прогресс, 1979.
3. Жост, Ф. "Порівняльне літературознавство як філософія літератури. Нариси з порівняльного літературознавства". *Слово і час* 5 (2007): 30-44.
4. Копистянська, Н.Х. *Жанр, жанрова система у просторі літературознавства*. Львів: ПАІС, 2005.
5. Ле Гофф, Жак. *Середньовічна уява*. Львів: Літопис, 2007.
6. Нич, Р. *Антропологія літератури. Культурна теорія літератури. Поетика досвіду*. Львів: Центр гуманітарних досліджень. Київ: Смолоскип, 2007.

7. Пастух, Т. *Романи Івана Франка*. Львів: Каменяр, 1998.
8. Рот, Й. *Нов. Роман*. Москва: Терра – книжний клуб, 2001.
9. Ружмон, Дені де. *Любов і західна культура*. Львів: Літопис, 2000.

Дзись Т.В. Літературна взаємодія та розширення її теоретико-методологічної бази (на матеріалах творів австрійських та українських авторів).

Розглядаючи літературні взаємозв'язки письменників, що жили і творили у просторі колишньої Австро-Угорщини, у цій праці робиться спроба розширити теоретико-методологічну базу дослідження, яка могла б задовільно пояснити віддалений контекст спадщини прозаїків різних національних культур. Також тут йдеться про доміную, яка утримує рівновагу структур художнього світу кількох творів саме на перетині зближуваних культур і їх творців.

Ключові слова: контекст, парадигматика, міжлітературна рецепція, типологія, літературознавча антропологія.

Dzys T. Literary Interaction and Expansion of its Theoretical and Methodological Basis (on the Material of the Works by Austrian and Ukrainian writers).

The article attempts to explore the work of the Austrian writer Joseph Roth in a multicultural world, to consider a number of criteria for a geographical, historical, socio-cultural and aesthetic character that makes it possible to correlate individual unique phenomenon of national cultures by using typologically comparable options. In a certain way, it allows to put in good order direct literary reception of texts of its region. Also in this analytical and synthetic study, the dominant issue is violated. It holds the balance of the structures of the art world in several works at the intersection of family cultures and their creators. This convergence may be necessary historical, geopolitical casual but internally logical. Therefore, this article describes the construction of paradigmatics at a certain stage of comparative studies. The research is based on the collectivity of works written by J. Roth and Ukrainian authors, although the behavioral paradigms of the depicted heroes, typical characters, and inner motives of world perception generated by the related existential situations are more distinctly depicted in some of the texts.

Elements of artistic discourse, journalistic and scientific expression of Austrian and Ukrainian historians' reflections of the events of World War I, from our point of view, increase the comparison of the typology of character-shaped material of Ukrainian writers and those time dimensions that are typical for works of Galician-Habsburg myth or geopolitical area.

Key words: context, paradigmatics, literary interaction, typology, literary anthropology.